

Аверіна М.Ю.

**АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА:
ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ**

*Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ,
Васильківська, 36, 03022*

Averina M.Y.

**ANALYSIS AND ESTIMATION OF THE FINANCIAL STATE OF
ENTERPRISE: WAYS OF IMPROVEMENT**

*Kyiv national university of the name Taras Shevchenko, Kyiv,
Vasilkovskaya, 36, 03022*

У статті висвітлена сутність фінансового стану підприємства, наведені основні показники оцінки фінансового стану підприємства. Представлені основні прийоми аналізу фінансового стану підприємства. Виявлені шляхи покращення фінансового стану підприємства.

Ключові слова: фінансовий стан підприємства, фінансова звітність, горизонтальний (часовий) аналіз, вертикальний (структурний) аналіз, трендовий аналіз, аналіз відносних показників (коефіцієнтів), порівняльний аналіз, факторний аналіз, спеціальний аналіз.

In the article the lighted up essence of the financial state the enterprises resulted basic indexes of estimation of the financial state of enterprise. Presented basic receptions of analysis of the financial state of enterprise. Educed ways of improvement of the financial state of enterprise.

Keywords: the financial state of enterprise, financial reporting, horizontal (sentinel) analysis, vertical (structural) analysis, analysis of trend, analysis of relative indexes (coefficients), comparative analysis, factor analysis, special analysis.

Актуальність теми. Аналіз фінансового стану підприємства є необхідним етапом для розробки планів і прогнозів фінансового оздоровлення

підприємства. Фінансовий стан підприємства треба систематично й усебічно оцінювати з використанням різних методів, прийомів та методик аналізу. Стійкий фінансовий стан підприємства формується в процесі всієї його виробничо-господарської діяльності. Тому оцінку фінансового стану можна об'єктивно здійснити не через один, навіть найважливіший, показник, а тільки за допомогою комплексу, системи показників, що детально й усебічно характеризують господарське становище підприємства. Також, головним завданням кожного підприємства є виявлення шляхів покращення фінансового стану. Отже, тема аналізу та оцінки фінансового стану підприємства є дуже актуальною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню значення та особливостей оцінювання фінансового стану на підприємстві присвячено ряд праць таких вітчизняних і зарубіжних вчених, як: Багрова В.П., Баканова М.І. Бойчик І.М., Бугая В.З., Бутинця Ф.Ф., Єлейка Я.І., Івахненко В.М., Кандибко О.М. Коробова М.Я., Лапішко М.Л., Лахтіонової Л.А., Мних Є.В., Негашева Е.В., Подолянської В.О., Руденко Л.В., Савицької Г.В., Сайфуліна Р.С., Салига С.Я., Самовженко Т.С., Селезньової С.Н. Чупіса А.В., Шеремета А.Д., Яріш О.В. та інші.

Мета статті полягає в визначенні поняття «фінансовий стан підприємства», в розгляданні економічної сутності аналізу та оцінки фінансового стану підприємства.

Виклад основного матеріалу. Фінансовий стан підприємства - це одна з найважливіших характеристик результатів діяльності кожного підприємства, що визначається взаємодією всіх складових фінансових відносин підприємства, сукупністю усіх виробничо-господарських факторів [4].

Фінансовий стан підприємства характеризує здатність підприємства саморозвиватися на певний момент часу.

Фінансовий стан підприємства характеризується системою показників, що дозволяють оцінити наявність, розміщення і ефективність використання фінансових ресурсів.

Основні завдання аналізу фінансового стану підприємства [12]:

- 1) аналіз ефективності використання майна (капіталу) підприємства, забезпечення підприємства власними оборотними коштами;
- 2) аналіз стану і динаміки ліквідності, платоспроможності та фінансової стійкості підприємства;
- 3) аналіз рентабельності підприємства та кількісна оцінка його конкурентоспроможності;
- 4) аналіз стану підприємства на фінансовому ринку;
- 5) пошук резервів підвищення рентабельності виробництва.

Щоб фінансовий стан підприємства був на належному рівні, фінансова діяльність підприємства має бути спрямована на забезпечення систематичного надходження й ефективного використання фінансових ресурсів, дотримання розрахункової і кредитної дисципліни, досягнення раціонального співвідношення власних і залучених коштів тощо.

Фінансовий стан підприємства залежить від результатів його виробничої, комерційної і фінансової діяльності. Чим вище показники виробництва і реалізації продукції (робіт і послуг), нижче їхня собівартість, тим вище рентабельність і великий прибуток, і тем краще є фінансовий стан підприємства. І навпаки, у результаті недовиконання плану виробництва і реалізації відбувається збільшення собівартості продукції (робіт, послуг), зменшення виторгу і суми прибутку і, як наслідок - погіршення фінансового стану підприємства і його платоспроможності.

Стійкий фінансовий стан, правильне регулювання фінансів у процесі господарської діяльності, у свою чергу, позитивно впливають на виконання виробничих планів і забезпечення потреб виробництва необхідними ресурсами. На практиці нерідко бувають випадки, коли й у підприємств, що добре працюють, виникають фінансові ускладнення, викликані нераціональним розміщенням і використанням фінансових ресурсів. Саме тому фінансова діяльність, як складова господарської діяльності, спрямована на забезпечення планомірного надходження і витрати грошових ресурсів, виконання

розрахункової дисципліни, досягнення раціонального співвідношення власного і позикового капіталу й ефективного його використання.

В об'єктивній оцінці фінансового стану зацікавлені всі користувачі бухгалтерської (фінансової) звітності, що у Міжнародних стандартах бухгалтерського обліку об'єднані в три основні групи:

1) особи, що безпосередньо займаються бізнесом на даному підприємстві;

2) особи, що не працюють на підприємстві, але мають пряму фінансову зацікавленість у даному бізнесі (наприклад, власники акцій);

3) особи, що мають непряму фінансову зацікавленість у даному бізнесі (податкові служби; фондові біржі, що займаються купівлею-продажем цінних паперів; органи, що контролюють ціни, експорт і імпорт; профспілка; і інше.)

Показники оцінки фінансового стану підприємства мають бути такими, щоб усі ті, хто пов'язаний із підприємством економічними відносинами, могли одержати відповідь на запитання, наскільки надійне підприємство як партнер у фінансовому відношенні, а отже, прийняти рішення про економічну доцільність продовження або встановлення таких відносин з підприємством. У кожного з партнерів підприємства - акціонерів, банків, податкових адміністрацій - свій критерій економічної доцільності. Тому й показники оцінки фінансового стану мають бути такими, щоб кожний партнер зміг зробити вибір, виходячи з власних інтересів.

Ясна річ, що в доброму фінансовому стані заінтересоване передовсім саме підприємство. Однак добрий фінансовий стан будь-якого підприємства формується в процесі його взаємовідносин із постачальниками, покупцями, акціонерами, банками та іншими юридичними і фізичними особами. З іншого боку, безпосередньо від підприємства залежить міра його економічної привабливості для всіх цих юридичних осіб, що завжди мають можливість вибору між багатьма підприємствами, спроможними задовольнити той самий економічний інтерес.

Відтак необхідно систематично, детально і в динаміці аналізувати фінанси підприємства, оскільки від поліпшення фінансового стану підприємства залежить його економічна перспектива.

Оцінка фінансового стану підприємства має здійснюватись шляхом обчислення системи економічних показників, які характеризують господарсько-фінансове становище суб'єктів господарювання.

До основних показників, що характеризують фінансовий стан підприємства, належать такі:

- 1) показники оцінки майнового стану підприємства; показники ліквідності та платоспроможності;
- 2) показники оцінки фінансової незалежності (показники оцінки структури джерел засобів підприємства);
- 3) показники ділової активності (обертання дебіторської та кредиторської заборгованостей, обертання оборотних коштів, ресурсовіддача);
- 4) показники аналізу рентабельності (прибутковості) (загальна рентабельність, аналізу оборотності капіталу та трансформації активів, аналізу рентабельності капіталу);
- 5) показники позицій підприємства на ринку цінних паперів.

Інформаційною базою аналізу фінансового стану підприємства є фінансова звітність. Фінансова звітність - це сукупність форм звітності, які складені за даними фінансового обліку з метою надання зовнішнім і внутрішнім користувачам узагальненої інформації про фінансовий стан у зручному і зрозумілому вигляді для прийняття цими користувачами певних ділових рішень. Складання фінансової звітності відбувається на основі Положень (стандартів) бухгалтерського обліку (П(С)БО) № 1 – 5 [8]. Метою фінансової звітності є надання користувачам для прийняття рішень повної, правдивої та неупередженої інформації про фінансовий стан, результати діяльності та рух коштів підприємства. Фінансова звітність складається з балансу, звіту про фінансові результати, звіту про рух грошових коштів, звіту про власний капітал і приміток до звітів. Звітним періодом для складання фінансової звітності є календарний рік. Баланс підприємства складається

на кінець останнього дня звітного періоду. Фінансова звітність підприємства формується з дотриманням таких принципів: автономності підприємства; безперервності діяльності; періодичності; історичної (фактичної) собівартості; нарахування та відповідності доходів і витрат; повного висвітлення; послідовності; обачності; превалювання змісту над формою; єдиного грошового вимірника.

Традиційна практика аналізу фінансового стану підприємства опрацювала певні прийоми його здійснення. Виділяють такі основні прийоми аналізу:

1) горизонтальний (часовий) аналіз - порівняння кожної позиції звітності з попереднім періодом. У балансу - показники на кінець періоду з показниками на початок року. У Звіті про фінансові результати - показники звітного періоду з показниками попереднього періоду тощо;

2) вертикальний (структурний) аналіз - визначення структури показників для оцінкою впливу різних факторів на кінцевий результат. В балансі підприємства за показником структури складові рангуються і визначаються найвагомійші складові на вплив зміни валюти балансу. У звіті про фінансові результати визначаємо складову кожної статті в загальній сумі виручки, що використовується при порівняльному аналізі, а також при побудові прогнозних фінансових звітів;

3) трендовий аналіз - обов'язковим є наявність інформації за певний ретроспективний період, що дозволяє вивчити основні тенденції динаміки показників. На основі екстраполяції визначається перспективне значення основних показників, а також прогнозується перспективний аналіз фінансового стану;

4) аналіз відносних показників (коефіцієнтів) - розрахунок відношень між окремими даними балансу підприємства, звіту про фінансові результати та інших форм звітності. Данні відношення характеризують певний фінансовий стан: аналіз показників ліквідності; аналіз структури джерел засобів; аналіз обороту оборотних коштів (робочого, функціонуючого капіталу; оборотності капіталу та трансформації активів; ділової активності (оборот дебіторської та кредиторської заборгованостей, ресурсовіддачі); аналіз рентабельності

(загальної рентабельності та рентабельності капіталу); аналіз ефективності використання майна; аналіз позицій підприємства на ринку цінних паперів;

5) порівняльний аналіз — для визначення реального фінансового стану підприємства необхідно провести порівняння із розрахунковими показниками, із середніми галузевими, із показниками конкурентів;

6) факторний аналіз - проводиться для визначення впливу окремих факторів (причин) на результативний показник детермінованих (розділених у часі) або стохастичних (що не мають певного порядку) прийомів дослідження. При цьому факторний аналіз може бути як прямим (власне аналіз), коли результативний показник розділяють на окремі складові, так і зворотним (синтез), коли його окремі елементи з'єднують у загальний результативний показник. Проводиться за допомогою моделювання (детермінованого та стохастичного);

7) спеціальний аналіз - прогноз наявних грошей, аналіз взаємозв'язку прибутку - обсягу реалізації - ціни, аналіз руху грошових коштів тощо.

Конкурентне ринкове середовище вимагає від підприємства постійного вдосконалення. Для того щоб бути конкурентоспроможним, підприємство повинно мати конкурентні переваги.

Основним засобом отримання конкурентних переваг є пошук шляхів підвищення ефективності власної діяльності та удосконалення фінансового стану.

Фінансовий стан підприємства - це сутнісна характеристика діяльності підприємства у певний період, що визначає реальну та потенційну можливість підприємства забезпечувати достатній рівень фінансування фінансово-господарської діяльності та здатність ефективно здійснювати її в майбутньому. Для визначення фінансового стану використовують низку аналітичних показників: ліквідності, платоспроможності, майнового стану, рентабельності тощо.

Мета, яка полягає у пошуку та використанні шляхів покращення фінансового стану забезпечення зростання ринкової вартості підприємства в довгостроковому періоді.

Головним завданням є виявлення шляхів покращення фінансового стану за рахунок мобілізації внутрішніх резервів підприємства явних та прихованих.

Пошук резервів, які можуть бути використані для покращення фінансового стану підприємства, проводиться шляхом ґрунтовного аналізу всіх складових його діяльності [6].

Удосконалення фінансового стану підприємства можливе за рахунок збільшення вхідних та зменшення вихідних грошових потоків. Підвищення розмірів вхідних грошових потоків можливе за рахунок:

- 1) збільшення виручки від реалізації;
- 2) продажу частини основних фондів;
- 3) рефінансування дебіторської заборгованості.

Скорочення вихідних грошових потоків можливе за рахунок:

- 1) зниження витрат, які відносяться на собівартість продукції;
- 2) зниження витрат, які покривають за рахунок прибутку.

Основним заходом покращення фінансового стану є збільшення виручки від реалізації. В свою чергу розмір виручки від реалізації залежить від:

- 1) обсягів реалізації продукції;
- 2) ціни одиниці продукції, що реалізується [6].

Щоб збільшити обсяги реалізації, треба максимально активізувати збутову діяльність підприємства. Стимулювати збут можна різними методами. Бажаний результат можна отримати наданням знижок покупцям, помірними зменшеннями цін, застосуванням масової реклами. Не існує для всіх підприємств єдиного рецепту збільшення обсягів реалізації. Тип заходів залежить від особливостей конкретного підприємства та обраної ним стратегії маркетингу.

Також одним із важливих шляхів удосконалення фінансового стану є мобілізація внутрішніх резервів. Це:

- 1) проведення реструктуризації активів підприємства;
- 2) сукупність заходів, пов'язаних зі зміною структури та складу активів балансу;
- 3) перетворення в грошову форму наявних матеріальних та фінансових активів підприємства [7].

Внутрішні резерви підприємства складаються з явних та прихованих. Виявлення явних резервів здійснюється через ліквідацію: втрат окремих видів ресурсів, перевищення норм їх витрачання.

Особливу увагу необхідно звернути увагу на приховані резерви.

Приховані резерви - частина капіталу, що ніяк не відображена в балансі. Розмір прихованих резервів балансу дорівнює різниці між балансовою вартістю окремих майнових об'єктів підприємства та їх реальною вартістю.

Шляхами покращення фінансового стану підприємства через виявлення прихованих резервів є: здача в оренду основних фондів, які не повною мірою використовуються у робочому процесі; використання зворотного лізингу.

Одним з основних напрямів пошуку резервів є зменшення вихідних грошових потоків через зниження собівартості продукції та витрат, джерелом покриття яких є прибуток. На кожному підприємстві, залежно від його особливостей, можуть бути різними набір факторів, які впливають на собівартість [9].

Висновки. Отже, покращення фінансового стану підприємства можливе шляхом підвищення результативності розміщення та використання ресурсів підприємства. При цьому забезпечується розвиток виробництва чи інших сфер діяльності на основі зростання прибутку й активів, при збереженні платоспроможності та кредитоспроможності. Задовільний фінансовий стан є найважливішою характеристикою діяльності підприємства, яка відображає конкурентоспроможність підприємства та його потенціал у діловому співробітництві, оцінює якою мірою гарантовані економічні процеси самого підприємства та його партнерів за фінансовими та іншими відносинами.

Література:

1. Базилевич В.Д., Базилевич К.С. Ринкова економіка: основні поняття і категорії. – К.: Знання. 2006, - 263 с.
2. Болюх М.А. Аналіз фінансово-господарської діяльності бюджетних установ. – К.: КНЕУ. 2008, - 344 с.
3. Гадзевич О.І. Основи економічного аналізу і діагностики фінансово-господарської діяльності підприємств. – К.: Кондор. 2007, - 180 с.
4. Головка В.І., Мінченко В.А., Шарманська В.М. Фінансово - економічна діяльність підприємства: контроль, аналіз та безпека. – К.: Центр навчальної літератури. 2006, - 446 с.
5. Івахненко В.М. Курс економічного аналізу: навчально-методичний посібник для самостійного вивчення дисципліни. – К.: КНЕУ. 2006, - 302 с.
6. Карпенко Г. В. Шляхи удосконалення фінансового стану підприємства. // Економіка держави. – К. 2010, №1, - 61-62 с.
7. Марцин В.С. Надійність, платоспроможність та фінансова стійкість - основні складові оцінки фінансового стану підприємства. // Економіка, фінанси, право. – К. 2009, №7, - 26-29 с.
8. Наказ Міністерства фінансів України «Про затвердження Положень (стандартів) бухгалтерського обліку» від 31.03.1999р. (зі змінами).
9. Обущак Т.А. Сутність фінансового стану підприємства. // Актуальні проблеми економіки. – К. 2009, №9, - 92-100 с.
10. Салига С.Я. Фінансовий аналіз. – К.: Центр навчальної літератури. 2006, - 210 с.
11. Шеремет О.О. Фінансовий аналіз. – К.: Кондор. 2009, - 194с.
12. Шморгун Н.П., Головка В.І. Фінансовий аналіз. – К.: Центр навчальної літератури. 2006, - 528 с.

References:

1. Bazylevych V.D, Bazylevych K.S. Market economy: basic concepts and categories. - K.: Knowledge. 2006, - 263.

2. Bolyuh M.A. Analysis of financial and economic activities of budgetary institutions. - K.: MBK. 2008, - 344.
3. Hadzevych O.I. Fundamentals of economic analysis and diagnostics financial gospodarsskoyi activity. - K. Condor. 2007, - 180.
4. Golovko V.I., Minchenko V.A, Sharmanska V.M. Financial - economic activity of the enterprise: monitoring, analysis and security. - K.: Center of textbooks. 2006, - 446.
5. Ivakhnenko V.M. The course of economic analysis: Textbook for independent study courses. - K.: MBK. 2006, - 302.
6. Karpenko G.V. Ways of improving the financial condition of the company. // The economy of the state. - K. 2010, № 1 - 61-62.
7. Marcin V.S. Reliability, solvency and financial stability - the basic components of assessing the financial condition of the company. // Economy, finance, law. - K. 2009, № 7, - 26-29.
8. Order of the Ministry of Finance of Ukraine "On Approval of Regulations (standards)" from 31.03.1999. (as amended).
9. Obuschak T.A Essence of enterprise. // Actual problems of economy. - K. 2009, № 9 - 92-100.
10. Salyga S.J. Financial analysis. - K.: Center of textbooks. 2006, - 210.
11. Sheremet O.O. Financial analysis. - K. Condor. 2009 - 194.
12. Shmorgun N.P., Golovko V.I. Financial analysis. - K.: Center of textbooks. 2006, - 528.